

Kopecký, Milan

Žalmové parafráze

In: Kopecký, Milan. *Literární dílo Mikuláše Konáče z Hodiškova : příspěvky k poznání české literatury v období renesance*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962, pp. 35-42

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119198>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ŽALMOVÉ PARAFRÁZE

Petrarkova slavná korunovace na Kapitolu dne 8. dubna 1341¹⁾ se stala významnou nejen pro laureáta samého, ale založila i tradici obdivu a oslavy hlasatelů humanismu. Italští panovníci a boháči se začali obklopotvat humanistickými vědci a spisovateli. Nový směr se šíří z humanistických kroužků v Římě, Florencii, Benátkách, v Miláně i Neapoli. Štědrou přízní zahrnují humanisty zvláště Medicejové ve Florencii. Ovšem blízký vztah humanistů k bohatým patricijským rodinám a závislost na nich způsobuje do jisté míry zmenšení společenské průraznosti humanismu: antická vzdělanost přestává být — na rozdíl od prvních humanistů — prostředkem k dokonalejšímu lidství a její zkoumání se nezdědka stává samoučelným. Tato druhá fáze humanismu, začínající zhruba počátkem 15. století a obrazyjící postupující společenskou diferenciaci italské buržoazie, má především vědecký charakter; s tím souvisí převážné užívání latiny.

Do české literatury nebyl Petrarka uváděn tak často jako Boccaccio. Je to pozoruhodné už proto, že podnětem k širšímu proniknutí jeho díla do naší vlasti mohl být jeho osobní zájem o politiku a kulturní dění lucemburských Čech. Petrarka totiž, kromě básníka také významný diplomat své doby, obdivoval politiku Karla IV., na něhož se obrátil s několika dopisy. V prvním z r. 1351 jej vyzýval, aby v Itálii obnovil starořímské impérium a usídlil se trvale v Římě. Panovník nemohl pochopitelně takový návrh přijmout, nicméně sešel se s Petrarckou osobně r. 1354 v Mantově na své korunovační cestě. Roku 1356 přijel Petrarka do Prahy jako člen poselství milánského dvora a pobyl tu asi měsíc. Znovu byl do Prahy pozván r. 1361, jeho návštěva se však neuskutečnila. S Karlem IV. se pak setkal ještě jednou, a to v Itálii r. 1368.²⁾

¹⁾ Zajímavě ji ve svých spisech popisuje Georg V o i g t (srov. *Die Wiederbelebung des klassischen Alterthums*, II. vyd., 1. svazek, Berlin 1880, str. 128n. nebo *Die Renaissance*, Berlin 1932, str. 125n.).

²⁾ Historii Petrarkových vztahů ke Karlu IV. vypsál po Adámkovi, Friedjungovi a J. Truhlářovi (srov. II. kap.) nejnověji F. M. B a r t o š ve stati *Záhadný nápis na Karlštejně a italský básník Petrarka*. (Knihy a zápasy, str. 22—29, Praha 1948.) Zde vyjadřuje názor, že Petrarka odešel ze své návštěvy Prahy v r. 1356 „s pěknou vzpomínkou na několik vynikajících mužů Karlova dvora, v tom asi nejvíce na arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Práví o nich, že ušlechtilost jejich lidství vnuká myšlenku, že se zrodili v Athénách dávné Hellady“ (str. 26). Meritum Bartošova článku je v podání důkazu, že italský nápis na věži Karlštejna, pojmenované Voršilka, zní podobně jako závěrečný verš Petrarkovy slavné kancóny *Italia mia* a že snad básník při své návštěvě Karlštejna (jehož stavba byla tehdy dokončována) projevil souhlas, aby verše byly vtesány do zdi některé části Karlštejna.

I když Petrarka měl osobní vztah k Čechům a těšil se sympatiím a obdivu českých kulturních představitelů, přece není z předhusitské doby znám žádný překlad z jeho díla do češtiny. Teprve Řehoř Hrubý z Jelení překládá³⁾ r. 1501 Petrarkův spis *De remediis utriusque fortunae* (z doby kolem r. 1360) s názvem *Franciška Petrarchy poety a velmi znamenitého a dospělého muže v výmluvnosti kniehy dvoje o lékařství proti štěstí a neštěstí, totiž proti libým a protivným věcem. Kniehy první o štěstí, tj. o šťastných nebo o libých věcech. Kniehy druhé — o neštěstí*. Přes pozdní uvedení Petrarkovo do české literatury zůstane pro nás příznivou skutečností, že Řehoř Hrubý je v evropských literaturách první, kdo do národního jazyka přeložil uvedený Petrarkův spis.⁴⁾

Řehoř Hrubý podal čtenáři ve svém překladu⁵⁾ dílo, naplněné sice humanistickou učeností, ale středověké svou základní myšlenkou o marnosti všeho pozemského. Vrtkavost štěstí je spodním tónem scholastických dialogů, jež vedou alegorické postavy; tyto dialogy mají plnit autorův záměr — poskytnout útěchu Petrarkovu příteli, politickému ztroskotanci Azzu da Corregio.

Šest let po překladu Řehoře Hrubého vychází v Čechách z Petrarkova díla zásluhou Konáčovou *Sedm žalmuov kajících Petrarchy, poety znamenitého a muže bohomyšlného i nábožného, krátkých v sloviech, ale v rozumu převelmi dlühých*.⁶⁾ Je to jediný Konáčův překlad z Petrarkovy⁷⁾ a zároveň první jeho dosud známý překlad a tisk vůbec.

Parafráze biblických textů, zejména žalmů a Písně písní, jsou významnou složkou latinské literatury období renesance.⁸⁾ O Petrarkově díle však nelze říci, že by bylo pouze parafrází tzv. sedmi kajících žalmů, jak bývají označovány žalmy 6, 31, 37, 50, 101, 129 a 142. Petrarka ve své práci použil jen formy žalmu a ustáleného označení oněch sedmi žalmů, jinak je to jeho samostatné, umělecky velmi vyspělé vyjádření hříšnosti s prosbami o Boží milosrdenství.⁹⁾

³⁾ Stranou ponechávám překlad Petrarkova latinského zpracování Boccacciovy novely o Valrovi a Griseldě z poloviny 15. století; srov. V. kapitolu.

⁴⁾ Ten pak vychází teprve r. 1523 francouzsky, r. 1534 španělsky, r. 1549 vlašsky, r. 1539 (?) a 1551 německy a r. 1579 anglicky. Srov. studii I. J. Hanuše *Františka Petrarky: Kniehy o lékařství proti štěstí a neštěstí — přeložil Řehoř Hrubý z Jelení a vydal r. 1501 v Praze*. ČCM 1862, str. 161–174 (údaje o překladech spisu na str. 163).

⁵⁾ Univ. knih. v Praze, sign. 65 C 1605.

⁶⁾ Vydal fototypicky Zd. V. T o b o l k a v MBT V, Praha 1928 (*Šest tisků Mikuláše Konáče z Hodiškova a Jana Wolffa 1507–1511*).

⁷⁾ Odborná literatura mu dosud nevěnovala pozornost (výjimkou je Trautmannovo srovnání části překladu s originálem — viz dále). I speciální práce o Petrarkovi v české literatuře Konáčovo dílo pouze zaznamenávají, srov. Josef Bukáček, *Francesco Petrarca e la nazione boema*, str. 31 (Trieste 1933), a Arturo Cronia, *La fortuna del Petrarca nella letteratura céca*, str. 9 (Firenze 1933).

⁸⁾ Srov. Paul van Tieghem, *La littérature latine de la renaissance*, str. 56 (Paris 1954). Autor zde charakterizuje parafráze žalmů Eobana Hessa a Buchanana; Petrarkovy parafráze neuvádí.

⁹⁾ Dílko je výrazem silného dojmu, kterým na Petrarku zapůsobila konverze bratra Gerarda r. 1343. Srov. Natalino S a p e g n o, *Compendio di storia della letteratura italiana*, vol. I. str. 179–181 (Firenze 1946).

Z toho vyplývá, že si Konáč z Petrarky k překladu zvolil dílo náboženské, nikoli tedy práci, patřící k okruhu Petrarkových spisů, které jej ve světě proslavily. Takové spisy naplněné renesančním chápáním života byly Konáčovi jistě v době jeho literárních počátků cizí. Milostná lyrika Petrarkova, pro niž je charakteristické zbožštění ženy, byla těžko přijatelná a myslím, že přímo nepochopitelná pro autora typu Konáčova. A nejen pro Konáče, ale i pro celé soudobé literární prostředí, v němž stále dominovala problematika náboženská, skrývající v sobě ovšem mnohdy rozpornost politickou i sociální. Takovému prostředí se Petrarkovo pojetí života muselo jevit jednak jako exklusivnost, jednak jako hříšnost. To nám nepřímou potvrzuje i fakt, že první reminiscence na Petrarkovu milostnou lyriku, resp. její přímý vliv, nacházíme až v naší literatuře obrozen-ské, a to u Miloty Zdirada Poláka (Vznešenost přírody), Vojtěcha Nejedlého (Básně drobné, Nové básně), Jana Kollára (Básně, Slávy dcera) i u některých jiných spisovatelů.

Hodnotíme-li Konáčovu volbu látky k překladu, musíme mít stále na zřeteli dobový vztah překladatele a vydavatele i čtenářského publika k námětu, který my dnes bezvýhradně považujeme za náboženský. Na počátku 16. století, kdy Petrarkovo dílo v Konáčově překladu vychází, neexistuje mezi tvorbou náboženskou a světskou tak ostrý předěl jako v literatuře moderní. Nešlo o dvě vrstvy literatury bez vzájemných souvislostí a závislostí, z nichž by každá měla přesně vymezený obsah. V době Konáčových počátků nemůžeme už sice zjišťovat prolínání náboženské a světské tematiky v té míře jako ve středověku, přesto musíme aspoň ve světské literatuře konstatovat náboženské motivy a naopak světské obrazy v literatuře náboženské. Za určitých okolností náboženská lyrika absorbovala světskou umělou lyriku vůbec. Takové okolnosti nastaly právě na počátku 16. století, kdy Konáčův překlad Petrarkových žalmů, naplněných citovou vroucností a hýřícími svěžími obrazy, mohl být přijímán jako potřebný umělecký čin zpestřující obraz soudobé literatury.

Na otázku, jak se Konáčovi podařilo přeložit nesnadný text Petrarkův, lze odpovědět, že první dosud známý překladatelský čin Konáčův byl velmi úspěšný, i když se překladatel ani v nejmenším nesnažil o samostatný přístup k textu originálu. Konáčův text je totiž doslovným překladem latinského textu Petrarkova, jak dokázal Reinhold Trautmann srovnáním překladu a latinského originálu 4. žalmu (podle edice *Opera que extant omnia*, Basileae 1554).¹⁰ Při hodnocení Konáčova překladu nesmíme zapomínat na to, že z Petrarkovy roz-

¹⁰) R. Trautmann, *Über einige unbekannte Prager Drucke des Mikuláš Konáč aus den Jahren 1507–1511*, str. 2–4. V této studii, která vyšla ve *Schriften der Königsberger gelehrten Gesellschaft*, 1. Jahr, Heft 5, Berlin 1925, pojednává autor o pěti drobných pracích z počátku Konáčovy tiskařské činnosti, jež jsou zachovány v jednom originálním výtisku v universitní knihovně v Kaliningradu. Těchto pět tisků společně s unikátním tiskem NUK v Praze, obsahujícím dialog Charona s Palinurem a Terpsiona s Plutonem, vydal Zdeněk Tobolka v MBT V, Praha 1928 (srov. I. kap.).

sáhlé tvorby si Konáč vybral skladbu velmi obtížnou. Žádný z jeho současníků se neodvážil překládat dílo tak náročné, napsané jazykem humanisticky kultivovaným a ve výrazu bohatě odstíněným. Konáčovou zásluhou dostalo se české literatuře v prvních letech 16. století díla velkého emotivního účinku, díla ušlechtilé umělecké harmonie.

První svůj překlad Konáč ani neuvádí předmlouvou, ani jej nekončí doslovem nebo sapfickými strofami, jak bylo později jeho zvykem. Dílo samo ostatně mělo vyhraněné zaměření, takže se snad překladatel domníval, že není třeba jeho tendenční interpretace v úvodu nebo doslovu. A tak jakousi náhradou za Konáčovo přiblížení originálu je pouze v nadpisu charakteristika Petrarky — „poety znamenitého a muže bohomyšlného i nábožného“. Pod tímto nadpisem je „dřevoryt, znázorňující modlícího se muže, s nápisem „Smiluj se nade mnú, Pane, podle velikého milosrdenství t.“. Na konci tisku jsou dvě jména: Nicolaus de Lacu, Johannes Wolff. Vzhledem k tomu, že Konáčovo autorství překladu není nikde výslovně uvedeno, je nutno řešit otázku, zda se s ním na překladu nepodílel i J. Wolff nebo zda vůbec Konáč nevydal cizí práci.

Jméno Johanneses Wolffa je vedle jména Konáčova vytištěno jednak na konci překladu Petrarkových žalmů, jednak na konci dalšího tisku z r. 1507, totiž dialogu O najbiednějším stavu velikých pánuov. Týchž tiskařských typů je však použito i u dalších čtyř drobných tisků z počátků Konáčovy činnosti, označených tituly *Že se múdry ženiti nemá* (1509), *Kronika o Cimónovi hlúpém* (1509), *Kteří jsú v světě najznamenitější bojovníci byli* (1509) a *Rozmlúvanie o vieře ne méně užitečné jako kratochvilné* (1511).¹¹⁾ U tří z těchto čtyř tisků není označeno jméno tiskaře, jen u posledního čteme „In Lacu Pragae per Nicolaum...“ Ve všech těchto čtyřech tiscích se však vydavatel obrací v předmluvě nebo doslovu v první osobě ke čtenáři se závěrečným „mějž se dobře“ nebo „dobře se měj“, kterého M. Konáč velmi často užíval. Z toho vyplývá, že Johannes Wolff byl Konáčovým společníkem jen v době tisku prvních dvou skladeb. Lze připustit jeho spolupráci i na dalších čtyřech tiscích, na nichž sice Wolffovo jméno uvedeno není, ale které jsou vysázeny týmiž typy, je však možné spíše se domnívat, že Wolffova spolupráce s Konáčem skončila prvními dvěma tisky. Ať tak, či onak, lze s určitostí soudit, že při spolupráci Konáče a Wolffa měl hlavní slovo Konáč, že Wolff byl snad jenom vykonavatelem jeho instrukcí, pravděpodobně výkonným tiskařem v pravém slova smyslu.¹²⁾ Tvůrčí osobností z této dvojice

¹¹⁾ O vydání těchto spisů v předešlé poznámce.

¹²⁾ Zdeněk V. Tobolka se domnívá, že Johannes Wolff byl potulným tiskařem, který snad do Prahy přišel z Německa (jeho typů se užívalo na konci 15. a na počátku 16. století v Porýní). Tobolka vyvrací domněnku některých badatelů, že by bylo možno Joh. Wolffa ztotožnit s Janem Šmerhovským (viz např. u V. V. Tomka v *Dějepisě města Prahy*, díl VIII, str. 395, Praha 1891) nebo že by se pod tímto jménem skrýval Jan Moravus, jenž podle Veleslavínovy zprávy tiskl v Praze r. 1512. Srov. úvod ke IV. svazku MBT (Praha 1927), na který autor odkazuje v kratičkém úvodu k V. svazku téže edice (Praha 1928). I když podle Tobolky

byl nepochybně Konáč, jemuž také lze plným právem připsat volbu Petrarkových žalmů k překladu a jeho provedení, které konečně — jak je vidět z Trautmannova srovnání — má všechny rysy charakteristické pro Konáče-překladatele. O tom, že Konáč byl skutečně spiritus agens i při prvních dvou tiscích, podává nám důkaz doslov k druhé práci, v němž Konáč mimo jiné uvádí: „Kterúžto (tj. Lukianovu řeč, M. K.) abych v český přelože jazyk ne bez veliké práce i vytiskl, ne méně mě k tomu téhož jazyku milost jako pravého a přikladného psanie žádost přinutila... A nedostatky ne Mikulášovi, ale mdlému vtipu přispuj, opět prosím.“ Zde se k čtenáři obrací pouze Konáč (jako konečně ve všech svých tiscích) a nepovažuje za nutné uvést snad svého společníka jako rovnocenného spoluautora překladu. Jméno Wolffovo čteme až v závěrečném označení místa a roku vydání: „Maiori luculenti Pragensi in urbe Nicolaus de Lacu et Johannes Wolff impresserunt anno...“ Autorství vzpomenutých šesti drobných tisků z let 1507—1511 je jediné a nedílné a lze je vztáhnout ke jménu Konáčovu, kdežto v oblasti typografické lze mluvit o spoluautorství Konáče a Wolffa.

*

Obsahově i žánrově je v těsné souvislosti s Konáčovým překladem Petrarkových žalmů jiný jeho překlad z italského autora, Girolama Savonaroly.

G. Savonarola (1452—1498) je o půl druhého století mladší než Petrarka, a ve svém díle proto odráží jinou fázi sociálního vývoje. Není to tedy renesanční spisovatel Petrarkova typu, právě naopak: Savonarola, fanatický dominikánský mnich, horlil ve svých sugestivních kázáních nesmiřitelně nejen proti renesančnímu umění, ale především proti renesančnímu životnímu stylu bohaté vrstvy medicéjské Florencie. Roku 1494 podnítil lidové povstání, které vedlo ke vzniku republiky ve Florencii. Republika se však neudržela a Savonarola byl stoupenci renesančních Medicéjských a papežského dvora (ostatně také vypjatě renesančního) upálen.

Savonarolův lidský osud byl pro evropské spisovatele přitažlivější než jeho vlastní literární dílo. Proto také je v evropských literaturách více románových i odborných biografii o něm než edicí nebo překladů jeho prací, jež jejich autor bezvýhradně postavil do služeb bojovného katolictví. Jednu z těchto prací přeložil Konáč r. 1514 s názvem *Na žalm Daviduo Smiluj se nade mnú, Bože, výklad bratra Jeronýma, řádu kazateluo, v Vlaších cierkvi potupeného*.¹³⁾ Je to

(op. cit., str. 7) se nám tisk zmíněného Jana Moravusa (ztotožňovaného někdy s J. Wolffem) nedochoval, přece upozorňuji na Jungmannovu poznámku (Historie III, 108), že „u Jana Moravusa 1512“ byl tištěn Píseckého překlad Isokrata. Cesta by zde tedy mohla vést až do tiskárny Konáčovy.

¹³⁾ Knihovna na Strahově, sign. DR IV 23.

překlad Savonarolovy parafráze na každou větu IV. (tj. 50.) žalmu ze sedmi žalmů kajících. Na Konáčově verzi je pozoruhodná jen jeho samostatná formulace nadpisu:¹⁴⁾ utrakvista, považující se za člena římské církve, staví se zde vlastně proti církvi na stranu Savonarolovu, není tu tedy stoupencem zásady „Roma locuta, causa finita“. Dnes ovšem je těžké rozhodnout, do jaké míry mohla být taková formulace, týkající se člověka „cierkvi potupeného“, per analogiam vztahována ke při Husově (resp. Jeronýmově) a k jeho smrti a chápána tak nepřímou jako projev protiřímský.

Jinak je Konáčův překlad věrný, jak ukazuje např. tento doklad: Vyčišť srdce mé, aby po shlazení vši nepravosti a po vyhnání vši nečistoty bylo jako tabule čistá, na kteréž by prst boží zákon lásky své napsal, s kteréž přebývati žádná nemuž nepravost. // Orig.: Absterge cor meum, ut omni iniquitate deleta ac omni imunditia expulsa fiat sicut tabula munda, in qua digitus Dei legem charitatis suae scribat, cum qua habitare nulla potest iniquitas. Mimo závěrečné Amen překládá Konáč Savonarolův text doslovně. Za latinskou parafrází žalmu však v originále následoval italský text, který je jakousi improvizací na text Credo. Tuto pasáž Konáč nepřeložil. Je ovšem možné, že nebyla v tisku, z něhož překládá (nejde o text Savonarolův, spíš o doporučení vydavatele, protože na začátku je Savonarola vzpomenut), ačkoliv tisky z počátku 16. století tento text většinou mají. Skutečností zůstává, že Konáč nikdy nepřekládá z italštiny.

Je pravděpodobné, že překlad Savonarolovy parafráze 50. žalmu byl tištěn vícekrát. J u n g m a n n uvádí¹⁵⁾ pod různými názvy [Jeronyma Savonaroly z Feraří kázání na žalm padesátý;¹⁶⁾ Žalm padesátý Davida krále: Miserere mei, Deus, od Jeronyma Savonarole z Ferarie, řádu řeholy kazatelův, v způsob modlitby postavený¹⁷⁾] tisk z r. 1558 (Prostějov, u Kašpara Aorga). Podle sdělení kanceláře Knihopisu jde skutečně o jeden tisk, jehož exemplář se dosud nepodařilo zjistit. Knihopis také nezná žádný výtisk žalmu 50. s výkladem od Jana Straněského¹⁸⁾ z r. 1558 (Praha). Verze vydaná Melantrichem r. 1565 a 1576 není totožná s Konáčovou.

Konáčův překlad ze Savonaroly se myšlenkově značně odchyľuje od překladu Petrarkových Sedmi kajících žalmů. Obě literární práce obražejí dvojí vztah k umění a životu: Petrarkův vztah renesančně optimistický, Savonarolův středo-

¹⁴⁾ Orig.: Reverendi patris, fratris Hieronymi Savonarolae de Ferrara, ordinis praedicatorum, expositio in psalmum Miserere mei, Deus. (Starý tisk NUK v Praze, sign. 36 C 246; Savonarolovy žalmy byly — podle explicitu — vytištěny v Benátkách r. 1517. Některé tisky, např. NUK 34 C 211, s. l. et a., mají v nadpise před Miserere... navíc uvedeno „S. dum erat in vinculis.“)

¹⁵⁾ *Historie literatury české*, II. vyd., Praha 1849.

¹⁶⁾ Op. cit., IV, 1583a, str. 218.

¹⁷⁾ Op. cit., IV, 1940, str. 236.

¹⁸⁾ Op. cit., IV, 1494, str. 213.

věce klášternický. Savonarola, vášnivý nepřítel všeho renesančního nejen v životním stylu, ale i v umění, naplnil svou parafrází IV. žalmu (a nejen tu, kterou přeložil Konáč, nýbrž i ostatní své žalmové parafráze) středověkým pojetím smyslu života i středověkou askezí a nevraživostí ke všemu pohanskému, ke všemu, co bylo v rozporu s křesťanskou filosofií. Nejlépe snad to dokumentuje tato část textu v Konáčově překladu zaměřená proti antickým klasikům, jichž se humanisté dovolávali: ... učiti žádám nepravé cestám tvým. Ne cestám Platonovým, ne Aristotylovým, ne hadrování lojkárnímu, ne filozofským duomyslóm, ne řečníkuo nadutým slovóm, ne obchodóm světským, ne cestám marnosti, ne cestám vodícím k smrti, ale cestám a příkázáním tvým, kteráž vedú k životu.¹⁹⁾ I umělecky stojí Konáčův překlad Savonarolovy žalmické parafráze níže než tematicky podobné dílo, jímž Konáč debutoval.

Svámi překlady Petrarkových Sedmi žalmů kajících a Savonarolovy parafráze na IV. (50.) žalm se Konáč začleňuje do linie překladů a parafrází žalmů. Tato „žalmická“ poezie se bohatě rozvila zvláště v Jednotě bratrské. Její nejlepší básníci se snažili co nejlibozvučněji přeložit starozákonní žalmy, ať už to byl Jan Blahoslav, překládající pro kancionál Šamotulský z r. 1561, nebo Matěj Červenka (1562), nebo Jan Vorličný (Žaltář svatého Davida z r. 1572). Pak následovaly dva kralické překlady žalmů (1579 a 1581), pořízené pravděpodobně Izaiášem Cibulkou a otiskté také ve 3. díle Kralické bible (1582), a po nich na svou dobu zvláště vynikající překlad Jiřího Strejce (Žalmové aneb Zpěvové sv. Davida, poprvé r. 1587).²⁰⁾ Tento bratrský žalmový biblismus vrcholí časoměrnými parafrázemi žalmů od J. Á. Komenského (žalm I—LXIV); dílo vzniklé v polovině dvacátých let 17. století (asi 1626) bylo objeveno až r. 1854 Šafaříkem a jako celek je otiskl a jeho skutečnému autoru připisal teprve objevitelův zeť Jos. Jireček r. 1861.²¹⁾

Stranou tohoto bratrského proudu stojí Jan Sylván, vydávající r. 1571 *Písně nové na sedm žalmů kajících a jiné žalmy*, Matouš Benešovský Philonomus, připojující ke své *Grammatice české* z r. 1577 překlad osmi žalmů, Jakub Melissaeus, utrakvistický překladatel *Žalmů svatého Davida* z r. 1596, M. Vavřínc Benedikt Nudožerský, který r. 1606 vydává dvě sbírky žalmů (prvou s deseti, druhou se dvěma žalmy), a Jiří Třanovský, zařazující překlady žalmů do své

¹⁹⁾ Srov. orig.: ... docebo iniquos vias tuas. Non vias Platonis, non Aristotelis, non implicationes syllogismorum, non philosophiae dogmata, non rhetorum ornata verba, non negotia caecularia, non vias vanitatis, non vias ducentes ad mortem, sed vias tuas et praecepta tua, quae ducunt ad vitam.

²⁰⁾ Strejcovy žalmy se staly zařazením do *Písní duchovních evanjelistských* z r. 1615 samostatnou součástí bratrského kancionálu. Srov. úvod Ant. Š k a r k y (Komenský jako hymnograf a jeho místo v dějinách české duchovní písně) k vydání *Duchovních písní J. A. Komenského*, str. 12 (Praha 1952). — Strejcovy žalmy vycházely samostatně i v nové době, např. u J. A. Škarniela v Uherské Skalici r. 1782. (Za informace o bratrských překladech žalmů děkují srdečně M. Bohatcové.)

²¹⁾ V knize *Časoměrné překlady žalmův br. Jana Amosa Komenského, pak br. Jana Blahoslava, kn. Matouše Philonoma Benešovského a M. Vavřínce Benedikta Nudožerského*. Vídeň 1861.

Cithary sanctorum (1636), jež se stala kancionálem často tištěným.²²⁾ V roce vyhlášení tolerančního patentu vydává v Drážďanech svůj Žaltář evangelický kazatel Jiří Petrmann, známý jako autor básně Vymyšlení, zařazené do Thámova almanachu z r. 1785. To však už jsme na prahu literatury novočeské, v níž je „žalmická“ poesie na ústupu (v porovnání s dobou starší). Nicméně i v písemnictví 19. století najdeme několik zdařilých napodobení stylu žalmů, např. Erbenův Ohlas žalmu 45 a Ohlas žalmu 140.²³⁾

²²⁾ Ovšem i na uvedené autory působila českobratrská duchovní píseň. Tak např. posledně jmenovaný Jiří Třanovský je tradicí bratrské hymnologie ovlivňován v nemalé míře, jak ukázal Milan Pišút ve studii *Príspevok k literárno-estetickému rozboru duchovnej piesne Tranovského* (Tranovského sborník, Liptovský Sv. Mikuláš 1936, str. 226–227 i na jiných místech). M. Pišút zde však také přesvědčivě vyložil, čím se verš Třanovského liší od starší duchovní poesie (str. 230n.).

²³⁾ Tyto příležitostné básně k oslavě panovníka zařadil Erben do oddílu Písní, který připojil k druhému a třetímu vydání *Kytice* (1861, 1871) a tím naznačil, že je s baladami považuje za jeden celek. V posledních vydáních jsou však obě básně z *Kytice* vypouštěny, např. v edici, jež vyšla jako 3. svazek Národní knihovny (Praha 1951; vypouštění obou „ohlasů žalmů“ odůvodňuje vydavatel A. Grund na str. 165).